

دانشکده علوم انسانی و اجتماعی

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته علوم سیاسی

عنوان:

تروریسم و تاثیر آن بر سیاست خارجی ایالات متحده آمریکا در خاورمیانه بعد
از حادثه ۱۱ سپتامبر، مطالعه موردی عراق

مرضیه پیغمبر دوست

استاد راهنما:

دکتر محمدرضا حاتمی

استاد مشاور:

دکتر مسعود مطلبی

آذر ۱۳۹۳

گواهی اصالت، نشر و حقوق مادی و معنوی اثر

اینجانب مرضیه پیغمبردوست دانشجوی ورودی بهمن سال ۱۳۹۰ مقطع کارشناسی ارشد رشته علوم سیاسی گواهی می‌نمایم چنانچه در پایان نامه خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفته ام با نقل قول مستقیم یا غیر مستقیم منبع و ماخذ آن را نیز در جای مناسب ذکر کرده ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد بر عهده خویش می‌دانم و جوابگوی آن خواهم بود.

دانشجو تایید می‌نماید که مطالب مندرج در پایان نامه (رساله) نتیجه تحقیقات خودش می‌باشد و در صورت استفاده از نتایج دیگران مرجع آن را ذکر نموده است.

نام و نام خانوادگی دانشجو: مرضیه پیغمبردوست

تاریخ و امضاء

اینجانب مرضیه پیغمبردوست دانشجوی ورودی بهمن سال ۱۳۹۰ مقطع کارشناسی ارشد رشته علوم سیاسی گواهی می‌نمایم چنانچه بر اساس مطالب پایان نامه خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب و ... نمایم ضمن مطلع نمودن استاد راهنما، با نظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب و ... و بصورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم.

نام و نام خانوادگی دانشجو: مرضیه پیغمبردوست

تاریخ و امضاء

کلیه حقوق مادی مترتب از نتایج مطالعات، آزمایشات و نوآوری ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه پیام نور می‌باشد.

آذر ۱۳۹۳

تقدیر و تشکر

پاس خدای را که هر چه دارم از اوست...

تقدیم به مقدس ترین واژه یاد لغت نامه دلم:

به پدر و مادر عزیزم، به پاس زحمات و فداکاریهای بی دریغشان

به همسر و دختر عزیزم، به پاس همراهی و وجود امید بخش شان

و عشق که بی نور آن زیستن توانم.

و تقدیر و سپاس فراوان از استاد دانشمند جناب آقای دکتر محمد رضا حاتمی که در این مسیر از محضرشان کسب فیض نمودم و همیشه مدیون

راهنمایی ها و زحمات ایشان خواهم بود و همچنین تقدیر و سپاس فراوان از مشاوره های ارزشمند جناب آقای دکتر مسعود مطلبی که بارها

را بنمودهای مناسب مراد تدوین این رساله یاری کردند.

و تقدیر از تمام کسانی که زمینه علم آموزی را برایم فراهم نموده و مراد این راه یاری رسانند.

چکیده

با نگاهی به سیر تطور سیاست خارجی ایالات متحده آمریکا به ویژه بعد از جنگ سرد تا کنون، دیده می‌شود که این کشور همواره سیاست خارجی خود را بر اساس تعریف دشمن بنیان گذاشته است. در دوره‌ی پس از جنگ سرد و فقدان محرکی به نام کمونیسم، این کشور با بحران معنا دهی به روند سیاست خارجی خود مواجه شد.

در یازده سپتامبر ۲۰۰۱ حادثه‌ی تروریستی بزرگی در مرکز تجارت جهانی و ساختمان پنتاگون در نیویورک و واشنگتن، سمبل‌های کاپیتالیسم و میلیتاریسم را در این کشور لرزاند. از آنجا که گروه تندروی اسلامی القاعده در وهله‌ی اول مسبب اصلی این حادثه شناخته شد، سیاست خارجی ایالات متحده به سرعت و با واکنش سریع حول محور مبارزه با تروریسم در سطح جهانی شکل تازه‌ای به خود گرفت.

این در حالیست که از مدتها قبل منطقه‌ی خاورمیانه به دلایل ژئوپلیتیک مورد توجه طراحان سیاست خارجی ایالات متحده‌ی آمریکا قرار گرفته بود. این منطقه از سویی دیگر مرکز بنیادگرایی اسلامی در چند دهه‌ی اخیر شناخته شده بود. ایالات متحده با پیشنهاد طرحی به نام خاورمیانه‌ی بزرگ یا گسترده در سپتامبر ۲۰۰۲ درصدد ایجاد تحولات بنیادی در سطح جوامع و دولت‌های خاورمیانه با هدف مبارزه با تروریسم برآمد. در این راستا بود که به کشور عراق تحت سیاست‌های مبارزه با تروریسم، ترویج دموکراسی و جنگ پیشگیرانه حمله نظامی کرد.

تروریسم باعث گردید که حمله‌ی نظامی آمریکا مشروعیت خود را توجیه پذیر نماید. الگوی جنگ آمریکا در عراق که منجر به فروپاشی رژیم سابق صدام حسین شد، الگوی جنگ علیه تروریسم بود. اما پس از جنگ، ایالات متحده با چالش‌های امنیتی روبرو شد که این چالش‌ها موجب افزایش تروریسم در عراق گردید و در نهایت به کاهش اعتبار آمریکا در مبارزه با تروریسم انجامید که این ارزیابی سیاست‌های ایالات متحده در خاورمیانه و چالش‌های پیش‌رو در کشور عراق، در این رساله مورد توجه و بررسی قرار گرفته است.

واژگان کلیدی:

تروریسم، ایالات متحده آمریکا، یازده سپتامبر، منطقه‌ی خاورمیانه، نواحی محافظه کاران، دموکراسی، عراق

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات
۲	۱-۱- تعریف و بیان مسئله
۴	۲-۱- سئوالات تحقیق
۵	۳-۱- سابقه و ضرورت انجام تحقیق
۵	۴-۱- اهداف تحقیق
۶	۵-۱- فرضیه های تحقیق
۷	۶-۱- کاربردهای متصور از تحقیق
۷	۷-۱- مراجع استفاده کننده از نتایج پایان نامه
۷	۸-۱- روش انجام تحقیق
۷	۹-۱- روش و ابزار گردآوری اطلاعات
۸	۱۰-۱- قلمرو تحقیق از نظر زمانی، مکانی و موضوعی
۸	۱۱-۱- جدید بودن و نوآوری تحقیق
۹	فصل دوم: تروریسم
۱۰	۱-۲- مقدمه
۱۱	۲-۲- تروریسم و تعاریف آن
۱۴	۳-۲- دیدگاه های متفاوت در نشست های مجمع عمومی سازمان ملل نسبت به تعریف تروریسم ...

۱۴ ۱-۳-۲-تعریف تروریسم با در نظر گرفتن علل آن
۱۴ ۲-۳-۲-تعریف تروریسم بدون در نظر گرفتن علل آن
۱۶ ۴-۲-شاخص های تروریسم
۱۶ ۱-۴-۲-شاخص اول عاملیت
۱۷ ۲-۴-۲-شاخص دوم نهادینگی
۱۸ ۳-۴-۲-شاخص سوم قلمرو
۱۸ ۴-۴-۲-شاخص چهارم مشروعیت
۲۰ ۵-۲-ویژگی های تروریسم
۲۱ ۶-۲-ضد تروریسم
۲۲ ۷-۲-هزینه ها و دستاوردهای تروریسم
۲۳ ۸-۲-مهار تروریسم
۲۴ ۹-۲-تروریسم و ایالات متحده آمریکا
۲۵ ۱-۹-۲-ترورهای تعریف شده در سطح معادلات قدرت داخلی
۲۶ ۲-۹-۲-ترورهای تعریف شده در معادلات قدرت ملی
۲۶ ۳-۹-۲-ترورهای تعریف شده در معادلات قدرت منطقه ای
۲۷ ۱۰-۲-نتیجه گیری
۲۹	فصل سوم: سیاست خارجی آمریکا در خاورمیانه پس از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱
۳۰ ۱-۳-مقدمه
۳۱ ۲-۳-حادثه یازده سپتامبر

۳۳ ۳-۳- پیامدهای حادثه یازده سپتامبر
۳۶ ۴-۳- فرصت زایی ایالات متحده از حادثه ۱۱ سپتامبر
۴۰ ۵-۳- نومحافظه کاران
۴۴ ۶-۳- ماهیت سیاست خارجی آمریکا پس از ۱۱ سپتامبر در مقابله با تروریسم
۴۸ ۷-۳- اهمیت و جایگاه خاورمیانه در سیاست خارجی آمریکا پس از ۱۱ سپتامبر
۵۱ ۸-۳- ترویج دموکراسی به عنوان ابزار مبارزه با تروریسم در خاورمیانه
۵۶ ۹-۳- سیاست یکجانبه گرایی ایالات متحده آمریکا در خاورمیانه
۵۹ ۱۰-۳- طرح خاورمیانه بزرگ
۶۰ ۱-۱۰-۳- توسعه سیاسی، دموکراتیک سازی
۶۰ ۲-۱۰-۳- توسعه علمی - آموزشی
۶۱ ۳-۱۰-۳- توسعه اقتصادی
۶۳ ۱۱-۳- حمله پیشدستانه ایالات متحده آمریکا
۶۶ ۱۲-۳- حمله آمریکا به عراق
۶۸ ۱۳-۳- نتیجه گیری
۷۱ فصل چهارم: اشغال عراق و موج جدید تروریسم
۷۲ ۱-۴- مقدمه
۷۴ ۲-۴- پیشینه نظام سیاسی عراق
۷۷ ۳-۴- حمله آمریکا به عراق

۸۱ ۴-۴-هدف از اشغال عراق
۸۴ ۴-۵-پیامدهای اشغال عراق
۸۴ ۴-۵-۱-سقوط صدام
۸۶ ۴-۵-۲-گسترش تروریسم
۹۰ ۴-۵-۳-احیای قدرت شیعیان
۹۲ ۴-۵-۴-تغییرات ژئوپلیتیک
۹۳ ۴-۶-دموکراسی در عراق
۹۶ ۴-۷-موج جدید حملات تروریستی در عراق
۹۹ ۴-۸-بازیگران تروریسم در عراق
۹۹ ۴-۸-۱-بنیادگرایی
۱۰۱ ۴-۸-۲-القاعده
۱۰۲ ۴-۸-۳-آمریکا
۱۰۴ ۴-۸-۴-عربستان سعودی
۱۰۶ ۴-۸-۵-بازماندگان حزب بعث
۱۰۷ ۴-۹-آخرین تحولات عراق
۱۱۲ ۴-۱۰-نتیجه گیری
۱۱۴ فصل پنجم: جمع بندی و نتیجه گیری
۱۲۰ پیوست
۱۲۸ فهرست منابع و ماخذ

فصل اول:

کلیات

۱-۱- تعریف و بیان مسئله

تروریسم به عنوان یک روش برای پیشبرد اهداف فردی یا گروهی دارای قدرت زیادی است اما ظهور آن به عنوان یک تهدید و معضل جهانی، امری نسبتاً جدید است و در حال حاضر یکی از مهمترین مسائل بین المللی است. هر روز که از بزرگترین و هولناکترین اقدام تروریستی بین المللی که حادثه‌ی یازده سپتامبر ۲۰۰۱ است می‌گذرد، نه تنها از پیچیدگی‌ها و دغدغه‌های مرتبط با آن کمتر نشده بلکه بیشتر هم شده است و در سال‌های اخیر همانقدر که خود مسئله ساز بوده، اقدامات بین المللی یکجانبه بر ضد آن نیز بر مشکلات و مسائل امنیتی بین المللی افزوده و به سیاست خارجی برخی از کشورها جهت داده است. در این میان ایالات متحده‌ی آمریکا به عنوان قدرتمندترین کشور جهان نه تنها از جانب تروریسم احساس خطر می‌کند، بلکه با محور قرار دادن این مشکل بین المللی به سیاست خارجی خود شکل و ماهیت جدید داده و پیشوایی مبارزه با تروریسم را در سطح بین الملل بر عهده گرفته است.

در عصر پساجنگ سرد و فقدان پدیده‌ی کمونیسم که با فروریختن نظام شوروی از عرصه‌ی رقابت ایدئولوژیک با امپریالیسم خارج گردید، ما شاهد بحران معناده‌ی به روند سیاست گذاری خارجی در آمریکا هستیم. سیاست خارجی فعال بالاخص برای کشور قدرتمندی بسان ایالات متحده نیاز به انگیزه‌ی مبتنی بر قدرت دارد. اما پایان جنگ سرد سیاست خارجی ایالات متحد را بسیار منفعل ساخت. حمله‌ی یازده سپتامبر ۲۰۰۱ که بعد از جنگ جهانی دوم بزرگترین حمله علیه ایالات متحده آمریکا و آن هم در خاک این کشور محسوب می‌شود همراه با تهدید بزرگ خود فرصت نمایش مجدد قدرت آمریکا را در سطح بین الملل فراهم ساخت. سیاست خارجی آمریکا به سرعت با محوریت مبارزه علیه تروریسم، دوباره آمریکا را در نقش سکان دار تحولات جهانی در مرکز توجه جهانیان قرار داد. واقعیت این است که بحران معنا در سیاست خارجی آمریکا با وقوع حوادث تروریستی یازده سپتامبر به پایان رسیده و پدیده‌ی "تروریسم" و "تروریست‌ها"، نقش متخاصم را در عصر جدید برای ایالات متحده به خوبی ایفا می‌کنند.

ماحصل سیاست‌های یکجانبه‌گرایانه‌ی آمریکا وقوع دو جنگ با ادعای مبارزه علیه تروریسم بود که افغانستان و عراق و همچنین کل منطقه‌ی خاورمیانه را وارد معادلات پیچیده‌ی تازه‌ی ای کرده است. عراق جایی بود که بعد از حمله‌ی آمریکا و سقوط صدام، تروریسم در آن به طرز بی سابقه‌ی افزایش یافت.

تروریسم باعث گردید که حمله‌ی نظامی آمریکا مشروعیت خود را توجیه پذیر نماید. الگوی جنگ آمریکا در عراق که منجر به فروپاشی رژیم سابق صدام حسین شد، الگوی جنگ علیه تروریسم بود. رژیم صدام متهم به

تولید، تکثیر و اشاعه‌ی تسلیحات کشتار جمعی به گروه‌های بین‌المللی به ویژه القاعده شده بود. اما پس از جنگ، ایالات متحده با چالش‌های امنیتی روبرو شد که این چالش‌ها موجب افزایش حملات تروریستی و جنگ داخلی و بی‌نظمی در عراق گردید. سختی‌های اداره‌ی عراق و اختلاف‌های جدی بین سازمان‌های درگیر عراق با آمریکا و ساختار ویژه و ترکیب قومی و مذهبی در عراق، در نهایت به کاهش اعتبار آمریکا در مبارزه با تروریسم انجامید.

کشور عراق در حال حاضر یکی از کانون‌های حملات تروریستی است، به ویژه که پس از اشغال افغانستان و تنگ شدن عرصه بر گروه‌های تروریستی مانند القاعده، عراق آوردگاه جدید تروریست‌ها شده است که گروه تندروی اسلامی "داعش" شاهدهی بر این ادعاست.

۱-۲- سئوالات تحقیق

-سئوال اصلی:

سیاست های ضد تروریستی ایالات متحده آمریکا چه تاثیری بر مهار تروریسم و امنیت خاورمیانه خصوصا کشور عراق داشته است؟

-سئوالات فرعی:

۱- ماهیت سیاست خارجی آمریکا بعد از یازدهم سپتامبر در مقابله با تروریسم در خاورمیانه چه بوده است؟

۲- ترویج دموکراسی به عنوان ابزار مبارزه با تروریسم از سوی آمریکا چه تاثیری بر کاهش تروریسم در خاورمیانه خصوصا عراق داشته است؟

۳- پیامدهای حمله‌ی نظامی آمریکا به عراق چیست؟

۴- بین حمله‌ی آمریکا به عراق و افزایش حملات تروریستی در این کشور چه ارتباطی وجود دارد؟

۱-۳- سابقه و ضرورت انجام تحقیق

تروریسم به ویژه پس از حملات یازدهم سپتامبر ۲۰۰۱ به آمریکا، از موضوعات رایج برای تحقیق و پژوهش بوده است. قبل از یازدهم سپتامبر ۲۰۰۱، تروریسم مفهومی سیاسی بود و بیشتر به امور داخلی کشورها مربوط میشد اما بعد از یازدهم سپتامبر ماهیت جهانی و حقوقی پیدا کرده است. امروزه تروریست ها را از بازیگران مهم نظام بین الملل می دانند.

و اما در مورد تروریسم و تاثیر آن بر سیاست خارجی کشورها، خصوصا ایالات متحده آمریکا، در مقالات، سخنرانی ها، روزنامه ها و مجلات گوناگون مانند فصلنامه‌ی سیاست خارجی و مطالعات منطقه ای و ... مطالب زیادی بیان شده است که در نوشتن این رساله از آنها استفاده شده است.

۱-۴- اهداف تحقیق

حادثه‌ی تروریستی یازدهم سپتامبر ۲۰۰۱ موجب بروز تحولاتی ژرف در عرصه‌ی روابط بین الملل شد. این واقعه‌ی تروریستی و اقدامات ایالات متحده در پاسخ به آن موجب دگرگونی قواعد حاکم بر روابط دولت ها گردید. شناخت عوامل منطقه ای، بازیگران تروریسم، اهداف آمریکا از حضور در خاورمیانه و خصوصا در عراق و سپس سیاست هایی که این کشور در منطقه اعمال کرده است، دلیلی شد تا این تحقیق جهت پاسخ به آنها به رشته‌ی تحریر درآید.

۱-۵- فرضیه های تحقیق

فرضیه اصلی:

سیاست های امنیتی و ضد تروریستی آمریکا تاثیری بر امنیت خاورمیانه و به خصوص عراق نداشته است و متقابلاً جنگ و اشغال عراق سبب رشد گروه های افراطی و شدت گرفتن تروریسم شده است.

فرضیه های فرعی:

فرضیه های فرعی این پژوهش در پاسخ به سئوالات فرعی بدین شکل مطرح می گردند:

۱- سیاست یکجانبه نظامی آمریکا با اقدامات گزینشی موجب بی ثباتی و عدم تامین امنیت در خاورمیانه شده است.

۲- ترویج دموکراسی به عنوان ابزار مبارزه با تروریسم از سوی آمریکا تاثیری بر کاهش تروریسم در خاورمیانه نداشته است و این نوع دموکراسی سازی اجباری باعث فعال شدن تروریسم گردیده است.

۳- حمله ی نظامی آمریکا به عراق و ناکارآمدی راهبرد جنگ در مبارزه با تروریسم، نه تنها توان برآورد اهداف سیاسی در مبارزه با تروریسم را نداشته بلکه موجب گسترش، رشد و شدت تروریسم در عراق گردیده است. پیامد این حمله سقوط صدام، گسترش هرج و مرج و خشونت ها، جنگ داخلی در عراق بین شیعه و سنی، گسترش تروریسم، بحران عمیق مشروعیت داخلی و بین المللی و برآمدن بازیگران مختلف از جمله اسلام گرایان افراطی است.

۱-۶- کاربردهای متصور از تحقیق

این تحقیق در مراکز دانشگاه ها، وزارت امور خارجه، سازمان فرهنگ و ارتباطات و دیگر مراکز و سازمانهایی که درگیر در زمینه‌ی مطالعات بین الملل و خاورمیانه هستند می‌تواند کاربرد داشته باشد.

۱-۷- مراجع استفاده کننده از نتایج پایان نامه

از نتیجه‌ی این تحقیق دانشجویان، اساتید، پژوهشگران و مراکز علمی علاقمند به موضوع تروریسم، منطقه‌ی خاورمیانه و سیاست خارجی ایالات متحده می‌توانند استفاده کنند.

۱-۸- روش انجام تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی-تحلیلی است.

۱-۹- روش و ابزار گردآوری اطلاعات

جمع آوری اطلاعات با روش های مختلف از جمله استفاده از منابع کتابخانه ای، نشریات علمی، مجلات تخصصی، روزنامه ها، اینترنت، نمایه‌ی فارسی و دیگر پایگاه های اطلاع رسانی فارسی و لاتین صورت گرفته است.

۱-۱۰- قلمرو تحقیق از نظر زمانی، مکانی و موضوعی

قلمرو تحقیق در محدوده مکانی منطقه‌ی خاورمیانه می‌باشد که به تاثیر تروریسم بر سیاست های آمریکا در این منطقه و سپس به عنوان مطالعه‌ی موردی در کشور عراق می‌پردازد. از نظر زمانی بعد از یازدهم سپتامبر ۲۰۰۱ و زمامداری بوش پسر پرداخته شده است. و از نظر موضوعی تروریسم محور اصلی است.

۱-۱۱- جدید بودن و نوآوری تحقیق

بدیع بودن موضوع تروریسم، تحت تاثیر قرار گرفتن نظام بین الملل و منطقه‌ی خاورمیانه به واسطه‌ی حادثه‌ی تروریستی یازدهم سپتامبر ۲۰۰۱ و اهمیت آن از علل انتخاب این موضوع و ارائه‌ی رساله می‌باشد. همچنین افزایش تروریسم و حملات تروریستی بی پایان در کشور عراق پدیده‌ی نویی است که بسیاری از ابعاد آن هنوز بر کسی روشن نیست. پرواضح است که با ظهور گروه افراط گرایی با نام "داعش" و با داعیه‌ی تشکیل حکومت اسلامی، اهمیت پرداختن به اوضاع نابسامان کشور عراق دو چندان به نظر می‌رسد.

فصل دوم:

تروریسم

"معتقدند قرن بیست و یکم با حادثه یازده سپتامبر شروع می‌شود و نظم آینده بر این اساس شکل می‌گیرد (امام جمعه زاده و رحیمی، ۱۳۸۷: ۴۷)."

۲-۱- مقدمه

پس از حملات یازده سپتامبر ۲۰۰۱، توجه اندیشمندان سیاست، جامعه شناسان، روانشناسان و ... به مسئله تروریسم جلب شد. از جمله تلاشهای این دانشمندان سعی در یافتن علل و ریشه های پدیده ی تروریسم بوده است. بدون شک حملات یازده سپتامبر و گفتمان ایالات متحده تاثیر زیادی بر ماهیت پژوهش های مربوط به تروریسم داشته است. در سند راهبرد امنیت ملی آمریکا (۲۰۰۶) آمده است که تروریسم بیش از هر چیز از سرخوردگی سیاسی برمی خیزد (مقصودی و حیدری، ۱۳۸۸: ۴۰).

البته در ادامه به موارد دیگری همچون فقر، رادیکالیسم، بنیادگرایی، اطلاعات نادرست و غیره اشاره شده است. بدیهی است که ایالات متحده با تعریف خاصی که از تروریسم به دست می دهد به دنبال مقاصد سیاسی و منافع خود است نه حل معضل تروریسم.

در یک جمع بندی، اندیشمندان مختلف، موارد زیر را به عنوان علل و ریشه های پدیده تروریسم ذکر کرده اند (مقصودی و حیدری، ۱۳۸۸: ۴۲-۳۸): تنگدستی و محرومیت، ایدئولوژی و مذهب، مسائل قومی-ناسیونالیستی، نئورادیکالیسم، بی قانونی و آشفتگی و رسانه های گروهی. از نظر ترتیب تاریخی، ترورهای اولیه با اهداف مذهبی صورت می گرفت و بسیار محدود و موردی بود. اما امروزه از عامل مذهب با عنوان "بنیادگرایی" یاد می شود که محصول جهانی شدن و به تعبیر هابرماس پیامد منفی مدرنیزاسیون است. رهبران گروههای تروریستی اغلب با تفسیر مضیق از دین، پیروانشان را به اقدامات تروریستی تشویق می کنند. مسائل قومی و ملی گرایی نیز از قدیم الایام تا عصر حاضر از سرچشمه های خشونت و ستیزه گری بویژه در میان جوانان دامن می زنند. امروزه یافته های علمی ارتباط بین فقر و تروریسم را رد می کند.